

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Dana Jetelová Koubová

Výchovné poradenství

Educational Guidance

Praha 2010

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Tvrzová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Praze dne 13.6.2010

Dana Jetelová Koubová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala. PhDr. Ivaně Tvrzové. za odbornou pomoc a vstřícný přístup při vedení bakalářské práce, za tolik potřebnou kritiku a uvedení na správnou cestu..

Anotace: Práce je zaměřena na činnost výchovného poradce na základních a středních školách. Tato práce se zabývá osobností výchovného poradce a jeho vzděláním. Stěžejní částí teorie je náplň práce výchovného poradce, řešení problémů žáků, spolupráce s učiteli, rodiči a kariérní poradenství. . .

Abstract: This work focuses on activity of an educational adviser at primary schools. This work concentrates on adviser's personality, his special knowledges. The most important part of the the work is adviser's scope of employment , solving problemes of pupils, cooperations with other teachers, with parents and selection of career.

Klíčová slova: Výchovné poradenství, výchovný poradce, diagnostická činnost, sociálně patologické jevy, osobnostní vlastnosti poradce, poruchy učení, volba povolání, prevence.

Key words: Pedagogic advising, Educational counselor, Diagnostic work, Social pathological events , Personality properties, Specified progressions of Educational disorders, Disturbances of learning, Selection of career, Prevention.

Obsah:

Úvod	6
1. Poradenství – definice, vymezení pojmu	7
1.1. Výchovné poradenství	8
2. Historický vývoj výchovného poradenství	9
3. Kdo je výchovným poradcem	11
4. Kvalifikace výchovného poradce	13
5. Osobnost výchovného poradce	15
5.1. Logotropie	16
5.2. Profil výchovného poradce	17
6. Poradenský proces a jeho průběh	19
7. Typy problémů	21
8. Náplň výchovného poradenství	23
8.1. Práce s problémovými žáky	23
8.2. Práce s nadanými žáky	29
9. Spolupráce s jinými subjekty	31
Závěr	33

Úvod

Výchovné poradenství jsem si jako téma své bakalářské práce ne zvolila náhodou. Pro zpracování tohoto tématu jsem se rozhodla mimo jiné proto, že pracuji na střední škole, a školní klima, které je do značné míry vytvářené a ovlivňované chováním a postoji dospívající mládeže, je mojí denní realitou.

Výchovná poradkyně, která působí na naší škole, je mojí blízkou kolegyní, A jelikož sdílíme i společný kabinet, troufám si tvrdit, že díky ní jsem už tak trochu nahlédla „pod pokličku“ procesu výchovného poradenství ve škole a v problematice se mírně orientuji. A protože v budoucnu bych se práci výchovného poradce sama ráda věnovala, nad výběrem tématu jsem dlouho neváhala a práci jsem pojala jako přípravu na svoje budoucí poslání.

Výchovné poradenství na škole zahrnuje celou řadu činností, které mají společné zaměření na zdárný průběh výchovného a vzdělávacího procesu, na dosažení optimálního vývoje žáka při plnění školní docházky. Výchovný poradce je základním článkem těchto činností. Při svém působení ve škole se může setkat s řadou problémů svých žáků. Ať už jsou to problémy výchovné, vzdělávací, potíže spojené s onemocněními či postiženími dítěte, nebo osobní a rodinné problémy, výchovný poradce by měl být na všechny tyto možnosti připraven. Nutné jsou teoretické znalosti možných problémů i praktické dovednosti spojené s řešením těchto potíží. Výchovný poradce by měl být zárukou včasného odhalení problémů a kompetentního řešení. Na mnohé problémy ale kompetence výchovného poradce nestačí, proto je zcela nezbytné zvládnout orientaci v celém systému výchovného poradenství a vědět, kam žáka předat k odbornému vyšetření nebo další péči. Práce výchovného poradce ale není pouze řešení potíží všeho druhu, týká se rovněž péče o nadané žáky a pomoci žákům při volbě jejich další vzdělávací cesty.

Součástí práce je pohled do historie výchovného poradenství, teoretický rozbor výchovného poradenství zaměřený na hlavní typy problémů, které se ve školním prostředí objevují. Těžištěm práce je náplň práce výchovného poradce ve školním prostředí, týkající se problémových žáků s různými druhy potíží, nadaných žáků, volby povolání i prevence sociálně patologických jevů. Já osobně za důležitou považuji osobnost poradce. Podrobně jsou rozebrány možnosti spolupráce výchovného poradce s ostatními subjekty v systému výchovného poradenství.

1. Poradenství - definice, vymezení pojmu

Poradenství představuje specifickou oblast aplikované psychologie a pedagogiky. V nejširším pojetí je poradenství zaměřený a řízený proces, ve kterém poradce řeší s klientem aktuální problém, pomáhá klientovi hledat a dosahovat osobní cíle a nacházet cesty pro lepší využívání vlastních možností. Klientem v běžném poradenství jsou jedinci duševně zdraví, kteří pouze pociťují osobní nebo sociální problém.

„Poradenství je aplikovaná teoretická i praktická disciplína, která vznikla z potřeby pomáhat lidem v nesnázích a která se zabývá závažnými lidskými problémy.“ (Hadj Moussová, 2002, s. 5). Geistův psychologický slovník shodně uvádí, že se jedná o pomoc při řešení obtížných životních situací individuální nebo sociální povahy (Geist, 2000). To je jeden z důvodů, proč termín poradenství v psychologickém slovníku nenalezneme, ale setkáme se s termínem psychologie poradenská. V jiných psychologických slovnících se můžeme navíc setkat s rozlišením na poradenství psychologické a psychologii poradenskou.

Psychologie poradenská je označována pouze za poradenství pro volbu povolání. Oproti tomu poradenství psychologické je již označováno za činnost, která je zaměřená na překonávání psychologických problémů jedince a na rozvoj jeho osobnosti (Hartl, 2000). Tímto rozdělením se zabývá i Osladilová. Psychologii poradenskou vnímá jako zdroj psychologických i nep psychologických disciplín k vytvoření specifického systému, který se pak aplikuje v poradenské psychologii (Osladilová, 1986).

„Psychologické poradenství směřuje spíše k osobním a rodinným problémům (ale i výukovým a výchovným), pedagogické poradenství je zaměřeno na procesy učení, vyučování a výchovy. Je zřejmé, že mnohé témata se překrývají, obvykle jsou však spjata se školním životem. Někdy proto hovoříme o školním poradenství.“ (Lazarová, 2005, s. 39).

Poradenství tedy chápeme jako obor psychologie, poskytující poradenskou pomoc, která má za úkol pomoci jedinci lépe pochopit vlastní životní situaci a dle pole

působnosti hovoříme o pedagogicko psychologickém či speciálně pedagogickém poradenství (Hadj Moussová, 2002).

1.1.Výchovné poradenství

Pojem výchovné poradenství (též školní poradenství, pedagogicko psychologické poradenství) se používá pro poradenské aktivity ve školství. Zahrnuje v sobě řadu činností spojených s poradenskou podporou žáků s problémy učení a chování nebo zaměřenou na volbu povolání, též na prevenci sociálně patologických jevů. Podle Novosada (2001) je školní poradenství podpůrný systém, jehož hlavním úkolem je přispívat k optimalizaci jednotlivých fází i celého procesu výchovy a vzdělávání ve škole i v rodině. Výchovné poradenství poskytuje služby dětem a mládeži zpravidla od věku tří let do ukončení středního stupně vzdělávání (včetně zdravotně postižených jedinců), rodičům, učitelům a dalším pedagogickým pracovníkům.

2. Historický vývoj výchovného poradenství

Klímová, 1987 nás ve svém díle *Teorie a praxe výchovného poradenství* seznamuje s příčinami vzniku a vývojem výchovného poradenství.

Připomíná, že každý člověk se v životě dostává do situací, se kterými se sám neumí vyrovnat, je bezradný a potřebuje pomoc. Většinou ji lidé hledají u svých nejbližších, případně u dalších osob, kterým důvěřují a kterých si váží.

Současný život však přináší svou složitostí stále více situací a problémů, které nemohou při nejlepší vůli pomoci vyřešit ani příbuzní, ani dobří přátelé a které vyžadují pomoci odborníků. Jejich kvalifikovaná pomoc je i časově velmi náročná. Proto bylo nutné vytvoření odborných poradenských služeb a jejich institucí. Společenská funkce, úkoly, obsah, formy a metody práce těchto poradenských institucí se od sebe liší okruhem otázek a problémů, které pomáhají řešit.

První pokusy o zřizování odborných poradenských služeb a institucí pro děti a mládež byly uskutečněny na konci 19. a počátku 20. století. V jednotlivých zemích měly konkrétní podoby školských soustav různé specifické rysy.

Ekonomický a sociální vývoj společnosti, stále se prohlubující dělba práce vedly k potřebě vytvoření poradenských služeb pro volbu povolání. K prvním průkopníkům těchto služeb patřili především učitelé. Později k nim přibýly i různé charitativní spolky (pro mladistvé, tělesně a smyslově postižené), živnostenská společenství, veřejní činitelé a instituce a svými díly i někteří vědečtí pracovníci. Již v roce 1903 navrhli lékaři na mezinárodním kongresu v Bruselu lékařské prohlídky mladistvých před volbou povolání a v roce 1912 se prvně mluví i o psychologických testech.

Současně a nezávisle na poradnách pro povolání vznikají první odborné instituce pro děti a mladistvé s výchovnými a vzdělávacími problémy.

Během druhé světové války došlo ve většině evropských zemí k přerušení činnosti poraden. Tato činnost byla obnovována v prvních desetiletích po skončení války.

U nás začalo být výchovné poradenství rozvíjeno v 50. letech. V 60. letech byly postupně konstituovány první instituce výchovného poradenství.

Ve Směrnici k budování soustavy výchovného poradenství na základních devítiletých školách č.j. 1868/62 I/2 ze dne 6.1.1962 bylo uloženo na ZDŠ v 6.– 9. ročníku zřízení funkce výchovného poradce. Ten měl být pomocníkem ředitele školy při organizování výchovné práce s zactvem pro správnou volbu povolání, při péči o talentované i zaostávající žáky a mládež, u které se projevují výchovné obtíže. Mezi jeho další úkoly patřila spolupráce s pedagogickým sborem, se SRPŠ, PO, školním lékařem a odborem pracovních sil ONV.

O rok později byla vydána „Směrnice“ pro střední všeobecně vzdělávací a střední odborné školy.

Od roku 1967 byla zřizována krajská odborná psychologicko – výchovná pracoviště, která měla úkoly ve dvou oblastech:

- a) v oblasti problémů psychodidaktických a psychologickovýchovných
- b) v oblasti pracovní orientace a volby povolání

V 70. letech se výchovné poradenství rozvíjí a dle Instrukce MŠ se rozlišuje kompetence jednotlivých stupňů poraden a jsou formulovány jejich vzájemné vztahy. Základní společenská funkce výchovného poradenství je vymezena v zákonech.

3. Kdo je výchovným poradcem

Výchovný poradce pro střední školy je zpravidla vysokoškolsky vzdělaný pedagogický pracovník školy, který vedle své hlavní pedagogické výchovně vzdělávací činnosti poskytuje žákům, jejich rodičům, ale i kolegům učitelům poradenské služby různého charakteru.

Jeho primárním úkolem je poskytovat poradenství žákům při řešení problémů výchovných, vzdělávacích, komunikačních, a především také osobních. Každý z nás se může v životě setkat se situací, na kterou sám nestačí nebo si neví rady s řešením nějakého problému. Neřešený problém se pak může velmi často stát zdrojem dalších nepříjemností. Výchovný poradce může být první v řadě těch, kdo mohou pomoci. Každý výchovný poradce je zavázán k dodržování pravidla respektování důvěrnosti, které chrání osobní sdělení, takže veškeré informace, které si navzájem sdělí se svým klientem, podléhají tomu nejvyššímu utajení.

Dalším důležitým úkolem výchovného poradce, zejména na střední škole, je prevence vzniku a případně řešení výskytu nejrůznějších sociálně patologických jevů mezi žáky.

Výchovný poradce je zde i pro rodiče žáků, kteří s ním mohou konzultovat případné nejasnosti nebo dotazy týkající se jak dalšího vzdělávání nebo praktického uplatnění, tak i výchovné a vzdělávací problémy svých dětí.

Výchovný poradce by měl disponovat dostatečnými časovými možnostmi pro řešení nejrůznějších problémů, mít vyčleněné konzultační hodiny pro žáky či rodiče, pro komunikaci využívat schránku důvěry umístěnou ve škole na diskrétním místě nebo e-mailovou schránku pro efektivnější elektronickou komunikaci.

Činnost výchovného poradce, zejména na školách s vyšším počtem žáků, je však natolik rozsáhlá, že ji nemůže vykonávat pouze jeden pedagog, a to ještě jako „vedlejší činnost“ po splnění svých výukových povinností. Ve školách proto bývá zřízena ještě funkce školního metodika prevence neboli preventisty sociálně patologických jevů (např. tvorba a realizace preventivního programu školy, koordinace vzdělávání

pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů, prezentace výsledků preventivní práce školy, spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy), část kompetencí může řešit též školní psycholog (např. depistáž¹ specifických poruch učení, individuální případová práce se žáky v osobních problémech, krizová intervence, metodická pomoc třídním učitelům, prevence školního neúspěchu žáků) nebo speciální pedagog (např. vyhledávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, diagnostické a intervenční činnosti, úpravy školního prostředí, speciálně pedagogické poradenské intervence).

Přesné kompetence všech těchto profesí v rámci výchovného poradenství stanovené prováděcím právním předpisem o poskytování poradenských služeb ve školách² cituji v přílohách č. 1 až 4.

Osobnosti výchovného poradce a kvalifikačním předpokladům pro výkon této funkce se podrobně věnuji v dalších kapitolách.

¹ „depistáž“ – vědomé, cílené, včasné vyhledávání nemocných nebo zdrojů nemoci v celé populaci nebo ve vybraných skupinách

² vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

4. Kvalifikace výchovného poradce

Výchovný poradce představuje základní článek v systému výchovného poradenství poskytovaného naším školským systémem. Výchovní poradci jsou učitelé, kteří vedle své vyučovací povinnosti poskytují specifické poradenské služby žákům, jejich zákonným zástupcům i ostatním kolegům učitelům.

Rozsah i kvalita služeb podstatnou měrou závisí na znalostech i praktických dovednostech výchovného poradce. Je žádoucí, aby právě reprezentant systému výchovného poradenství ve škole měl hlubší znalosti a důkladnější dovednosti z psychologie a pedagogiky než běžný učitel.

Po roce 1989 došlo k významným personálním změnám ve funkci výchovného poradce jak na základních školách, tak i na středních školách. To se negativně odrazilo v jejich kvalifikační připravenosti. Jen část výchovných poradců má ukončené předepsané vzdělání, ostatní nejsou kvalifikačně dobře připraveni.

Z výzkumu, který provedl Institut pedagogicko psychologického poradenství³ mezi výchovnými poradci nejrůznějších stupňů i typů škol v roce 2002 vyplývá, že bez příslušného vzdělání bylo v té době cca 15% jimi oslovených respondentů a pouze cca 23% uvádělo přímo kvalifikační studium pro výchovné poradce.

Řada vysokých škol zareagovala na aktuální potřeby školské praxe, které souvisejí s rozvíjením profesní kompetence učitele - výchovného poradce, a pro dosažení požadované kvalifikace poskytují v rámci celoživotního vzdělávání specializační studia výchovného poradenství.

Takováto studia realizují mimo jiné např. Katedra psychologie Filosofické fakulty a Katedra pedagogické a školní psychologie Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze⁴ nebo Ústav pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy

³ dostupné z www.ippp.cz

⁴ <http://www.ff.cuni.cz>

univerzity v Brně⁵. Studia jsou určena učitelům, kteří vykonávají (nebo by chtěli vykonávat) funkci výchovného poradce ve škole. Studijní programy jsou zaměřeny na získání vědomostí a dovedností, které se projeví ve schopnostech aplikace pedagogiky a psychologie do výchovného poradenství.

Specializační studium je určeno pro vysokoškolsky vzdělané pedagogy s nejméně jednoletou učitelskou praxí. Druh aprobace není rozhodující, důraz je kladen na zájem o poradenskou činnost ve škole, o poradenskou pomoc dětem a rodičům.

Studium je zpravidla čtyřsemestrální, zahrnuje 200 hodin výuky a 50 hodin odborných stáží v pedagogicko – psychologických poradnách, speciálně – výchovných centrech a střediscích výchovné péče. Je zakončeno závěrečnou zkouškou vč. obhajoby závěrečné práce před zkušební komisí, absolvent následně obdrží osvědčení o absolvování kvalifikačního specializačního studia pro učitele výchovné poradce jako přílohu k vysokoškolskému diplomu.

Studium hradí frekventant a dle webových stránek univerzit stojí od 15 tisíc do 22.400 korun.

Kde všude mohou poradci absolvovat kvalifikační studium je uvedeno v příloze č.5.

⁵ <http://www.phil.muni.cz>

5. Osobnost výchovného poradce

„Každý učitel je nejen učitelem sociálních dovedností, ale zároveň i výchovným poradcem“. (Fontana, 2003).

Nejen příslušné vysokoškolské a kvalifikační (specializační) vzdělání, ale i osobnostní předpoklady jsou důležitou podmínkou úspěšné práce výchovného poradce.

V hovorovém pojetí je osobností chápán člověk, který je kladně přijímán a je svérázný svým životem a jednáním. V psychologickém pojetí je osobností každý člověk s jedinečnou strukturou svých psychických vlastností a dispozic. Existuje velká řada psychologických teorií a modelů osobnosti, které vysvětlují její strukturu, projevy chování člověka, rozvoj v ontogenezi a její individuální odlišnosti.

V kategorii obecných kompetencí se obvykle předpokládá vysoká úroveň při jednání s lidmi, schopnost jejich motivování, práce s informacemi a jejich vhodné prezentování.

Po odborné stránce jsou samozřejmostí znalosti z obecné pedagogiky, aplikované psychologie, vývojové psychologie, vzdělávání a výchovy ve středním školství, řešení výchovných a studijních problémů a prevence. Dále pak dovednosti v oblasti provádění protidrogové prevence, výchovy proti šikaně, posuzování vhodnosti vzdělávací nabídky škol z hlediska zájmů a předpokladů žáka a jeho budoucího profesního uplatnění, individuálního poradenství pro výběr vhodné profesní orientace, případně další vzdělávací cesty, řešení výchovných problémů žáků a další.

V osobnostní rovině jsou u této pozice kladeny velmi vysoké požadavky na písemný a slovní projev. Vysoké nároky jsou i na dlouhodobou paměť, samostatné myšlení, přizpůsobivost, empatii, sebekontrolu a sebeovládání, samostatnost, schopnost přijmout odpovědnost, odolnost vůči mentální zátěži, kultivovanost vystupování a zevnějšku, jistotu, pohotovost vystupování a schopnost sociálního kontaktu. Dále se objevují požadavky na schopnost rozlišování barev a barevných odstínů, rozsah

zrakového pole, rozlišování směru zvuku, rozdělení pozornosti, krátkodobou paměť a teoretické myšlení⁶.

Pedagogova osobnost má ve vyučovací a výchovné práci rozhodující, ne-li hlavní úlohu. Vliv pedagoga nenahradí ani učebnice, ani mravní poučování, ani soustava trestů a povzbuzování. Osobní příklad pedagoga a kouzlo jeho osobnosti jsou nenahraditelné. Nelze však přitom podceňovat význam slovního působení pedagoga, které má často sugestivní dosah. Vztah žáků a studentů s pedagogy má do určité míry symbiotický ráz.

5 . 1. Logotropie

Pojem logotrop patří do oblasti psychologie a pedagogiky. Konkrétně se vztahuje k osobnosti učitele. Tento pojem zavedl ve 40. letech švýcarský psycholog Christian Caselmann spolu s pojmem paidotrop.

Caselmann rozpracoval teorii čtyř typů pedagogů:

- filozoficky orientovaný logotrop
- odborně-vědecky orientovaný logotrop
- *individuálně psychologicky orientovaný paidotrop*
- všeobecně psychologicky orientovaný paidotrop

Základní rozdělení

Logotrop je učitel, který je zaměřený na svůj obor, potažmo na vědu. Snaží se vyvolat zájem o svůj obor a předat z něj žákům, co nejvíce poznatků. Jeho obor a výuka je přednější než zájem o samotné žáky, což může vést ke kázeňským problémům mezi

⁶ <http://ktp.istp.cz>

tímto typem učitele a jeho studenty, především těmi, kteří o daný předmět neprojevují zájem.

Paidotrop je naopak učitel zaměřený na žáka. To znamená, že se snaží studentům přiblížit, porozumět jim a pokud je potřeba, tak i pomoci. To může vést až k tomu, že snižuje požadavky na žáky, zasahuje do jejich osobního života a je k nim shovívavý, čehož můžou jeho žáci zneužívat. Oba typy učitelů v extrémních formách mohou vést k nežádoucím výsledkům při výchově a vzdělávání žáků.

Blíže rozepisuji typ níže zmíněný, který je mi svou charakteristikou nejbližší.

Individuálně psychologicky orientovaný paidotrop je charakterizován úsilím pochopit každého žáka, vnitřně si získat jeho osobnost a pak ji utvářet. Podstatu svého pedagogického působení vidí zejména ve výchově. Příznačný je pro něj rodičovský (otcovský či mateřský) vztah k žákům, plný pochopení a důvěry, což má vliv i na úspěch ve vyučování. Ve třídě důsledně dbá na pořádek a disciplínu. Často se u něj projevuje úsilí vrátit na správnou cestu i ty žáky, o kterých ostatní učitelé už pochybují. Individuálně psychologicky orientovaný paidotrop má tedy smysl i pro práci s problémovými, resp. difícilními žáky, kteří mají nejrůznější závady a poruchy chování. Hodí se proto do funkce výchovného poradce školy.

5. 2. Profil pedagoga – výchovného poradce

Velkou důležitost pro práci výchovného poradce má adekvátní profil osobnosti pedagoga, které zahrnuje žádoucí rysy jeho osobnosti. Jsou to vlastnosti: **primární** (s vrozeným základem nebo získané v raném dětství), např. dominance, sociabilita, přiměřená frustrační tolerance, sebekontrola, sebejistota a smysl pro únosnou míru rizika, emocionální stabilita; **sekundární** (získané výchovou a vzděláním), např. schopnost řídit činnost skupiny, poznávat druhé, sociální odpovědnost, odborná kompetentnost a zdatnost, smysl pro čestnou hru a umění přiznat omyl, pedagogické dovednosti, pedagogická expresivnost, schopnost učit druhé a ovlivňovat je výchovou, spisovná mluva,

adekvátní slovník, zřetelná výslovnost, výraznost, emocionalita řeči a její dynamika (viz V. Jůva);

terciální (nadstavbové, vyplývající ze specifiky role pedagoga jakožto představitele výchovných cílů společnosti). Sem patří systém interiorizovaných hodnot a obsahově zaměřených postojů - zejména motivace a angažovanost.

Osobnost pedagoga je nejmocnější nástroj ovlivňování dětí a mládeže. Je působivější než zvolené pedagogické metody, prostředky a techniky směřující záměrně k výchovným účinkům.

6. Poradenský proces a jeho průběh

Když se mám rozepsat o průběhu poradenského procesu, je třeba si uvědomit, že důležité je nejen dítě vyslechnout, ale hned poté jeho problém kategorizovat, zařadit. Tady můžeme postupovat tak, že problém posoudíme jako jednoduchý, nebo jako složitý.

Jednoduchý problém je problém izolovaný, týká se jednoho konkrétního jevu a většinou se dá řešit jednorázovým opatřením. Dítě je třeba pozorně vyslechnout, zjistit veškeré nezbytné podrobnosti, které se k problému vztahují, ujistit dítě, že udělalo dobře, když se na poradce obrátilo, to znamená v žádném případě problém nebagatelizovat a začít přemýšlet, co je nutné udělat, jak se problému zbavit. Je lépe vyhnout se moralizování a nevynášet soudy, kdo za to může, kdo potíže zavinil, a dítě zbytečně nekritizovat. To ale neznamená, že nelze s dítětem rozebrat, jak situace vznikla a jak se jí v budoucnu vyhnout a problémům předejít.

Složitý problém zjevně zahrnuje širší souvislosti osobnosti dítěte, je třeba problém důkladně rozebrat, nahlédnout na něj ze všech stran, i to, co spolu zdánlivě nesouvisí může být pro řešení důležité a složitý problém může být často skrytý za problémem jednoduchým. Je třeba umět především naslouchat. Naslouchání je samo o sobě důležitou dovedností.

Špatní posluchači řídí a ovládají diskuzi, nenaslouchají, nedávají druhým příležitost promluvit a vyjádřit svůj názor. Jsou nepozorní, zaujatí, přerušují vlastními myšlenkami. Předpokládají, že vědí, co chce druhý říci, a už plánují odpověď. Obviňují, útočí, moralizují, s radou přichází příliš rychle. Navozují časovou tíseň, předstírají pozornost a odvádějí od podstaty problému.

Dobří posluchači se těmto chybám vyhýbají. Dovedou předávat zprávy jasně a úplně, dovedou vyjádřit obtížné city bez vyčítání a obviňování. Jsou citliví na komunikaci v pravý čas, jsou aktivně reagující posluchači (úplně pozorní, častý kontakt očí, ptají se kvůli vyjasnění). Nepředpokládají, že znají názory nebo city druhého. Umějí naslouchat druhému, vyjadřovat obtížné city a nezaujímat obranné postoje. A především projevují mluvčímu svou přístupnost a zájem o to, co jim chce sdělit.

Každý poradce by tedy měl být dobrým posluchačem, už tím poskytne cennou službu. Je třeba se zmínit rovněž o direktivitě, které by se měl poradce sice obecně spíše snažit vyhnout, někdy toho však nelze dosáhnout úplně.

Důležitý je i nesoudící přístup. Mnohé děti, které vyhledají služby a pomoc poradce, mají kromě mnoha jiných problémů i problémy s vlastním sebevědomím a to poslední, co potřebují, jsou projevy nedůvěry. Pokud je třeba nějakého hodnocení, měl by poradce udělat maximum pro to, aby toto hodnocení přišlo od dítěte samotného.

Je třeba vést děti k odpovědnosti za své chování, naučit je o sobě v rozumné míře rozhodovat. Děti si musí uvědomit nutnost a povahu osobní volby a nečekat s tím až do dospělosti.

Poradci by se rozhodně neměli vtírat tam, kde nejsou vítáni. Poradce musí projevit značnou dávku empatie a trpělivosti a nesnažit se všechno se dozvědět hned. Dítě by tím snadno mohl odradit a přestalo by mu důvěřovat.

Průběh poradenského procesu má několik fází, které jsem shrnula do následující tabulky :

1. fáze	Seznámení	tzn. Získávání základních informací o žákovi; vytvoření vztahu důvěry
2. fáze	Diagnóza	Vymezení problému a učinit si představu, jak žák svůj problém prožívá - objasnit reálný stav - podstatou je, aby žák pochopil, v čem je jeho chování problémové
3. fáze	Volby cíle a alternativ řešení	Na základě výsledků diagnostiky přistupuje výchovný poradce spolu se žákem ke stanovení cíle a dalšího postupu - výchovný poradce navrhuje alternativy řešení, které musí obsahovat jednotlivé dílčí kroky a techniky, jež musí odpovídat možnostem a schopnostem žáka.
4. fáze	Rozhodnutí žáka	- výchovný poradce se zaměří na podporu žáka, aby se rozhodl k řešení dané situace a k výběru konkrétní alternativy, - žák musí být informován o výhodách jednotlivých možných alternativ i o eventuálních negativních důsledcích - může se i stát, že žák nechce žádné rozhodnutí učinit
5. fáze	Podpora žáka	Výchovný poradce pomáhá při zdolávání překážek, posiluje vytrvalost, povzbuzuje, hodnotí výsledky, vede žáka k postupnému osamostatňování. Pokud zvolené řešení nevede k žádoucímu výsledku, pak pravděpodobně došlo k chybě v některé předchozí fázi, takže bude nutné se vrátit a chyby napravit.

7. Typy problémů

Poradenství ve školním prostředí se zabývá pouze dětmi, které netrpí žádnou závažnou duševní poruchou a potřebují řešit nějaký aktuální problém. Výčet možných problémů je pestrý. Podle místa výskytu problému, případně podle toho, kde jsou jeho příčiny, dělí Hadj Moussová (2002) typy problémů takto :

a) Problémy ve škole

Patří mezi nejčastěji řešené poradenské problémy, zejména proto, že většina rodičů chápe školní výsledky svých dětí jako základ úspěšnosti svých dětí v budoucím životě. Žáci vstupující do školy mohou mít problémy s adaptací na školní prostředí související s možnou školní nezralostí, nedostatkem motivace, nízkým pracovním tempem i nedostatkem pracovních návyků. Přejít do širšího sociálního prostředí může přinést problémy v sociální oblasti jako malá sociální přizpůsobivost, nedostatky v sociálních dovednostech, které mohou vést k tomu, že se dítě nedokáže začlenit mezi spolužáky. Ve škole se mohou projevit do té doby neodhalená postižení jako je nerovnoměrnost schopností, onemocnění nebo postižení, nepodnětnost rodiny. Typickým příkladem jsou specifické poruchy učení.

b) Problémy chování

Za problémové je chování považováno, jestliže odporuje normám daného sociálního prostředí. Na problémovém chování se tedy podílejí nejen konkrétní projevy dítěte, ale i pravidla, podle kterých se toto chování posuzuje. Některé problémové chování může být normálním projevem vývojového stádia dítěte. Problémy se mohou stupňovat v pubertě, kdy, jak uvádí Vágnerová (1999), jsou emoční reakce nápadnější a méně přiměřené a projevují se větší impulzivitou a nedostatkem sebeovládání. Výsledkem bývá větší četnost konfliktů a napětí ve vztazích k jiným lidem. Nejčastější problémy v oblasti chování jsou výchovné problémy spočívající v nedostatečném osvojení norem i nedostatečné výchovné péči rodičů. Ve škole pak častými problémy jsou nekázeň, poruchy chování jako je lhaní, krádeže, agresivita, záškoláctví, ale i často se vyskytující problém šikany.

c) Problémy v rodině

Dítě pochází z konkrétního rodinného prostředí, které formuje u osobnosti dítěte pozitivní i negativní návyky. Problémy může způsobovat rodina odlišující se od běžných norem svým životním stylem, nefunkční případně rozpadající se, rodina asociální až patologická i rodina, která dítěti neposkytuje dostatek péče a podnětů. Velmi závažné je zjištění týrání a zneužívání dítěte v rodině. Opačným extrémem může být rodina mimořádně náročná nebo ochraňující. Spolupráce poradců s problémovými rodinami bývá nesnadná, protože rodiče jen neochotně přistupují ke změnám vlastního chování a vztahů k dítěti.

d) Problémy u dítěte

Spočívají v možných onemocněních, postiženích nebo vývojových problémech, u nichž závisí zejména na jejich typu a stupni, zda dovolí vřazení do běžné základní školy, nebo jsou předpokladem k umístění do zvláštní školy.

e) Volba povolání

Je jednou z nejstarších poradenských aktivit. Nejedná se o řešení problémů v pravém smyslu slova, spíše o poskytování základních informací a vedení žáků k volbě budoucí vzdělávací cesty. Žákům může v této oblasti pomoci výchovný poradce, nebo se zájemci mohou obrátit na pedagogicko psychologické poradny, kde jim mohou poskytnout informace o úrovni schopností získané na základě diagnostických dat.

8. Náplň výchovného poradenství

8.1. Práce s problémovými žáky

Výchovný poradce se ve své školní praxi často setkává s různými typy problémů svých žáků. Proto řešení potíží představuje značnou část působení výchovného poradce ve škole. Pojem „problémový žák“ je velmi široký. Označení jedince jako problémového je podle Vágnerové (2000) dáno nejen jeho projevy, které se liší od všeobecně přijímané normy a bývají v rozporu s běžnými požadavky nebo očekáváními, ale závisí i na interpretaci těchto projevů ze strany pedagoga. Označení žáka za problémového je zároveň signál potřeby odborné pomoci. Velmi důležitá je diagnostika potíží i znalost možností nápravy. V případě, že diagnostické i intervenční metody jsou mimo kompetence výchovného poradce, má poradce řadu možností, kam se obrátit o pomoc, kam případně klienta odeslat na specializované pracoviště.

Výčet možných problémů je natolik široký, že je třeba rozebrat je jednotlivě.

a) Školní neúspěšnost

Ve škole jsou žáci hodnoceni podle výkonů, kterých průběžně dosahují. Předpoklady dosažení požadovaného úspěchu nejsou u všech dětí stejné. Některé děti nemají dostatečnou úroveň rozumových schopností, která se při odborných vyšetření projevuje snížením inteligence do pásma podprůměru (IQ 71-85) nebo na rozhraní průměru a podprůměru (IQ 86-90). Toto snížení inteligence může souviset s organickým poškozením mozku (např. při porodu), nebo se spojí nižší nadání s výchovnou nepodnětností nebo také zanedbáváním ze strany rodiny.

Dalšími faktory, které mohou významně ovlivnit školní úspěšnost, jsou dobrá motivace, dostatečné sebevědomí a kvalita pozornosti. Nároky kladené na dítě ve škole usnadňují i pracovní návyky, které si má dítě přinést z rodiny. Handicapované jsou děti z nepodnětného prostředí a nižších sociálních vrstev. U žáků na II. stupni ZŠ a na středních školách může na úspěšnost neblaze působit i neschopnost učit se a zorganizovat si školní přípravu, protože vzhledem k relativní snadnosti učiva na předcházejícím stupni, je k těmto dovednostem nikdo nevedl.

Pro výchovného poradce je velmi důležitá diagnostika původu školní neúspěšnosti. Je proto nutné speciální vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně,

kde kromě stanovení příčin i doporučí následný přístup k žákovi. Velmi důležitá je i spolupráce s rodinou žáka a to ve dvou směrech. Někteří rodiče mají na své děti zvýšené požadavky, které děti nemohou z objektivních příčin splnit. Pak může docházet k přetěžování dětí v domácí přípravě. Úlohou výchovného poradce je působit na rodiče tak, aby jejich přání a nároky byly v souladu s možnostmi jejich dětí. Ve druhém směru se výchovný poradce setkává s rodiči, kteří jsou k výsledkům svých dětí lhostejní a se školou nechtějí spolupracovat. Možnosti pomoci dítěti potom zůstávají pouze v rukách pedagogů a ti si musí uvědomit, že jsou dosti omezení. Velkou roli hraje správná motivace, pochvala za sebemenší pokrok, ocenění snahy, které pomohou dítěti zvýšit sebevědomí a snížit možnou nechuť ke škole.

Na II. stupni ZŠ a na středních školách pracují pedagogové s dospívajícími, kteří v tomto období mění svůj vztah ke škole a školní úspěšnost pro ně přestává být důležitá. Mnozí úplně ztrácí motivaci k dosažení lepších výsledků, neobávají se špatných známek ani špatného hodnocení chování. Práce učitelů s dospívajícími má své specifické nároky. K práci a učení je nelze přinutit násilím, stěžejní důležitost má nalezení vhodné motivace.

b) Problémy chování

Problémy spojené s hyperaktivitou

Hyperaktivita je posuzována jako odchylka o oblasti aktivační úrovně. Hodnota aktivační úrovně je vrozená a výchovným působením ji nelze příliš ovlivnit. U školních dětí se očekává, že budou schopny svoji aktivitu ovládat a své chování podřídí určitým normám. Proto bývá hyperaktivita dětí školního věku považována za poruchu chování. Při školním vyučování působí hyperaktivita velmi rušivě a vyvolává napětí ve všech lidech, kteří jsou s hyperaktivním jedincem po delší dobu v kontaktu. Hyperaktivní děti jsou svým okolím hůře přijímány, lidé je odmítají, bývají častěji kritizovány a jsou považovány za méně schopné, což se často odráží v jejich negativním sebehodnocení. Potíže mají i mezi vrstevníky.

Při práci s hyperaktivním dítětem je nutné si uvědomit, že dítě „nezlobí“ schválně, ale že svou aktivitu nedokáže vůlí ovládat. Vhodná je určitá míra tolerance i akceptace dítěte, pomůže i zapojení dítěte do aktivit, které pomohou uvolnit vnitřní napětí, velmi důležitá je emoční podpora a užší spolupráce s dítětem.

Poruchy chování

Poruchy chování charakterizuje Vágnerová (2000) jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen nebo ochoten respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, eventuálně úrovni rozumových schopností. Jde o chování, které v různé míře, opakovaně a dlouhodobě narušuje sociální, respektive právní normy. Příčinou poruch chování může být genetická dispozice, porucha centrální nervové soustavy v prenatálním věku, ale také negativní vlivy sociálního prostředí. Zejména rodina ovlivňuje dítě od raného věku, později se může přidat závadová parta.

V raném školním věku je poruchové chování většinou způsobeno nezralostí nebo výchovnou zanedbaností. O poruchy chování se jedná až ve středním školním věku, kdy už by mělo být dítě ve škole dobře adaptované a chovat se přiměřeným způsobem. V době dospívání se jedinec osamostatňuje od rodiny, identifikuje se s vrstevnickou skupinou a touží se ve skupině prosadit i za cenu porušování norem. V partách se pak dospívající chodí za školu, chová se agresivně, krade, dopouští se vandalismu a experimentuje s drogami.

Práce s dětmi s poruchami chování je ve škole mimořádně náročná. Tito jedinci působí ve školní třídě velmi rušivě, pedagogové mají strach, aby se nestali příkladem pro ostatní žáky. Výchovné působení většinou naráží na zeď odmítání viny, absence strachu z trestu a opakování prohřešků. Řešením ale není se zbavit dítěte přeřazením do jiné školy, či snažit se vyřešit problém interně ve škole, byť s plnou podporou rodičů. Zde je zcela na místě dítě předat do péče specializovaných zařízení.

Agresivita

Agresivita je závažnější forma poruchy chování. Projevuje se násilným porušováním a omezováním práv ostatních. Agresivní jedinec řeší násilím určitou potřebu, mnohdy mu působí potěšení i vlastní akt agrese, pocit vlastní síly a možnosti ovládnutí jiných. V podstatě stejné předpoklady k agresivnímu chování lze posilovat a to již v rodině prostou nápodobou agresivního chování rodičů nebo tím, že agrese přináší dítěti užitek a je za ni nepotrestáno. I postoj společnosti k násilí má na formování jedince vliv. Medializace násilí skutečného i fiktivního se stává běžným jevem a mladí lidé začínají považovat násilí za běžnou normu chování.

Prostor ve výchovném působení proti agresi je zejména v posilování kladných hodnot a platných norem ve společnosti i ve škole. Dětem musí být jednoznačně sděleno, které chování je nežádoucí a jak bude potrestáno. Posilováním vůle a vhodnou

motivací poroste i schopnost sebeovládání. Velkou roli při omezování agrese jedince hraje úzká spolupráce s rodinou.

Šikana

Šikanou rozumíme násilné ponižující chování jednotlivce nebo skupiny zaměřené na slabšího jedince, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit. Se šikanou se můžeme setkat již ve středním školním věku, kdy se třída formuje ve strukturovanou skupinu, vytváří si své normy a hierarchii. Silnější jedinci si vydobývají vyšší postavení, které si potvrzují na slabších a odlišných členech skupiny.

Pro pedagogy je důležitá znalost charakteristiky osobnosti šikanujícího agresora i oběti šikany. Šikanující agresor bývá fyzicky zdatný a silný, bývá neukázněný, rád se předvádí, má potřebu dokazovat převahu nad ostatními. Ve škole bývá spíše podprůměrný. Agresivní sklony lze u něj vysledovat již od raného věku. Má málo rozvinuté svědomí, svojí obětí pohrdá jako méněcennou. Oběť šikany má ve skupině nízké postavení, bývá to neoblíbený a neatraktivní jedinec, bezbranný a s nízkým sebevědomím. Často se jedná o jedince nějakým způsobem handicapovaného. Je zpravidla slabý a neobratný, tichý až plachý, zvyklý se podřizovat. Skupina ho považuje za nesympatického a divného, odlišujícího se od většiny.

Šikanující chování se může projevit jako skrytá šikana, která znamená odstrčení oběti ze skupiny vrstevníků. Nápadnější jsou zjevné projevy šikany, jako jsou fyzické výpady, násilí páchané na oběti, ponižování různými způsoby a vydírání. Zvláštní způsob násilí bývá zaměřen na ničení osobních věcí oběti.

Šikana není jen problémem mezi agresorem a obětí, ale týká se celé skupiny. Znamená narušení sociálních vztahů ve skupině, kdyby ji zbývající členové skupiny odmítli, nemohlo by k ní docházet. Značným problémem je společenská tolerance šikany a její bagatelizace, která obvykle vychází z pocitu vlastní bezmocnosti a neschopnosti tento problém řešit. Rozvoj šikany také podporuje pocit beztrestnosti, který získá agresor brzy z vlastní zkušenosti, kdy se dospělým problémem tohoto typu řešit příliš nechce, nebo jsou bezradní v postupu řešení.

Pro pedagogické pracovníky z toho vyplývá nutnost pečlivě si všimnout všech nápadnějších projevů chování ve školních třídách a svým výchovným působením spíše tlumit výbojnější jedince a povzbuzovat slabší a zakřiknuté. Každý projev šikany je pak potřeba dořešit, aby bylo zřetelné, že není možné vyjít bez trestu. Ve školní skupině je třeba jak při vyučování, tak i při mimoškolních akcích budovat pocit sounáležitosti,

vzájemné spolupráce, přátelství, kde mají všichni členové své místo. Agresor si musí být vědom, že bude za šikanu potrestán, případná oběť musí najít oporu u autority.

c) Specifické poruchy učení

Michalová (2001) uvádí, že „specifické poruchy učení je, skupina obtíží, které se projevují při osvojování a užívání řeči, čtení, psaní, naslouchání a matematiky. Tyto potíže mají individuální charakter a vznikají na podkladě dysfunkcí centrální nervové soustavy.“ Nezávisle na inteligenci bývají děti se specifickými poruchami učení ve škole málo úspěšné, mají v práci časté výkyvy a jejich nedostatky jsou často přičítány nedostatku píle nebo rozumových schopností. Nejčastěji se můžeme setkat s těmito poruchami :

Dyslexie znamená specifickou neschopnost naučit se číst běžnými výukovými metodami. Projevuje se ve snížené rychlosti čtení, ve správnosti čtení – zaměňování písmen, vynechávání písmen i slabik, přidávání písmen, domýšlení si koncovek slov, neporozumění textu a čtením s předseptáváním.

Dysgrafie je specifickou poruchou psaní, která postihuje úpravu písemného projevu i osvojování jednotlivých písmen. Základními znaky dysgrafie jsou nečitelné písmo, nepravidelná velikost, sklon a tvar písmen, nedopisování slov, vynechávání slov, atypický úchop tužky a výrazně pomalé tempo písemného projevu.

Dysortografie představuje poruchu osvojení si pravopisných pravidel jazyka při běžných výukových metodách. Projevuje se záměnami zvukově podobných hlásek (b-d, s-z, h-ch), záměnami tvarově podobných písmen, chybami v měkčení, přehazováním písmen a slabik ve slově, přidáváním písmen a nedodržováním hranic slov a délek slabik.

Dyskalkulie postihuje operace s čísly, matematické představy, prostorové představy při práci s čísly i při geometrii. Žák má problémy s přiřazováním číselných symbolů k počtu, má problémy číst i psát vícemístná čísla, zaměňuje matematické operace a nezvládá ani jednoduché paměťové výpočty.

Pro žáky se specifickými poruchami učení je důležitá včasná diagnostika jejich potíží. Dítě s přetrvávajícími výukovými problémy je nutné doporučit k odbornému vyšetření ve specializovaných zařízeních – nejčastěji v pedagogicko-psychologické poradně.. Tam stanoví přesnou diagnózu poruchy učení a vyloučí ostatní faktory, které mohou způsobovat zhoršení prospěchu. Odborné vyšetření určí nejen druh ale i stupeň poruch a doporučí, jakou následnou péči je třeba žákovi věnovat. Pro nižší stupeň

poruchy zpravidla stačí zohlednění v individuálním přístupu v běžné třídě a poskytnutí reedukace vyškoleným učitelem, speciálním pedagogem ve pedagogicko-psychologické poradně. Dovolují-li to podmínky žáka, je možné využít ambulantní péče v pedagogicko-psychologické poradně, Speciálním pedagogickém centru nebo DYScentru. Žáka s těžší formou poruchy lze na základě vyšetření přeložit do specializované třídy pro děti s poruchami učení, případně do specializované školy pro děti se specifickými poruchami učení. Velmi závažné stupně poruch mohou být řešeny v dětských psychiatrických léčebnách.

Většina žáků se specifickými poruchami učení zůstává zařazena v běžné školní třídě. Jejich poruchy musí být zohledněny v těch vyučovacích předmětech, kde se mohou promítat. Veškeré podrobné informace jsou obsaženy ve Směrnici MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení č.j.: 13 710/2001-24. Integrovaní žáci jsou vzděláváni podle individuálního vzdělávacího programu, který obvykle vypracovává třídní učitel ve spolupráci s výchovným poradcem, učiteli jednotlivých předmětů a rodiči žáka. Výchovný poradce působí jako koordinátor všech zainteresovaných složek

d) Problémy s přechodem na jiný stupeň školy

Pro některé žáky je obtížné zvládnout změnu v systému vyučování spojenou s tímto přechodem. Zvýšená náročnost učiva i větší počet vyučujících, mohou představovat v prvních týdnech pro žáky problém. Většinou se s novými podmínkami vyrovnají, ale u řady žáků mohou způsobit zhoršení prospěchu a následně i chování. Je nezbytně nutné, aby vyučující byli k žákům zvýšeně ohleduplní a aby své požadavky zvyšovali pozvolna. Nutná je spolupráce s rodiči, kteří zpravidla chápou náročnost přechodu, uvědomují si potíže svých dětí a mnohdy je i očekávají. Pro děti v této situaci má velký význam důvěra ve vlastní schopnosti, kterou je nutné často povzbuzovat.

e) Náhlé zhoršení prospěchu

Úlohou výchovného poradce je také sledovat dlouhodobě žáky a vnímat jakékoli náhlé změny jejich prospěchu, které mohou signalizovat hlubší problém. Zhoršení prospěchu může mít řadu příčin. Nejsnáze vysvětlitelná příčina je v chorobě, kterou

může žák trpět – příkladem může být vznik alergie, projevy neuróz, psychóz nebo epilepsie. Problémy tohoto typu už zpravidla řeší rodiče žáka s odborným lékařem a úloha učitelů spočívá ve vyšší toleranci nemocného žáka, mírném snížení nároků a zátěže. Na zhoršení prospěchu může mít vliv i špatná situace v rodině daná nepříznivým stavem před rozvodem rodičů nebo přímo rozpadem rodiny. V této pro žáka nelehké situaci, kdy místo pevného rodinného zázemí ztrácí půdu pod nohama, jsou jistě možné různé ohledy (dočasně netrvat např. na podpisech domácích úkolů a umožnit přípravu na vyučování ve škole) a samozřejmě i psychická podpora.

Učitel je ve velmi těžké situaci při podezření na týrání dítěte. Ať už se jedná o zjevné znaky fyzického týrání a bití nebo méně jisté psychické týrání, vždy se pedagog ocitá v nejistotě, co by bylo nejlepším řešením. Namísto jsou i oprávněné obavy z negativní reakce rodičů, kteří svůj podíl na týrání dítěte zpravidla popírají, což se ještě stupňuje při podezření na sexuální zneužívání. Pomoc v těchto případech může poskytnout pediatr, referát sociálních věcí příslušného městského úřadu nebo policie. Má-li pedagog potřebu zůstat v anonymitě, může informace získat i prostřednictvím telefonní pomoci. Tento způsob krizové pomoci může pro začátek doporučit i týranému dítěti. Vhodné jsou Linka důvěry pro týrané, zanedbávané a zneužívané děti a Růžová linka pro děti. V každém případě si pedagog musí uvědomit, že situaci týraného či zneužívaného dítěte může pomoci řešit tím, že na problém upozorní a umožní včasný a kompetentní zásah odborníků.

8.2. Práce s nadanými žáky

Ve školní praxi se setkáváme i s dětmi nadanými. Práce s nadanými dětmi má své zvláštnosti, protože samo nadání či talent ještě nic neznamena, ale je třeba osobnost dítěte rozvíjet. Nejčastěji, jak uvádí Daniel (2000), se můžeme setkat s dítětem všestranně nadaným. Projevuje se velkou aktivitou a iniciativou, má velkou ctižádost a dobře se učí. Vyžaduje stále nové podněty a informace, učí se rychleji než ostatní. V období dospívání se všestranné nadání může specifikovat a rozvíjet se v jednotlivých oblastech. Vyhraněným typem nadání je nadání k vědecké nebo duševní práci. U některých může být dáno vynikající paměti spojenou se schopností rychle vnímat a reprodukovat vnímané. Jedinci nadaní operativním způsobem myšlení nespolehají na svou paměť, ale dokáží dříve naučené poznatky využívat a srovnávat. Hledají vysvětlení

jevů, třídí je a hledají příklady, aby porozuměli. Často se jejich nadání spojuje s nějakým konkrétním zájmem např. o fyziku, počítačovou techniku apod.

Děti s nadáním uměleckého typu získávají podněty hlavně prostřednictvím smyslů. Dítě s výtvarným nadáním často a rádo samostatně tvoří, má bohatou fantazii. Je vhodné mu poskytnout různé výtvarné potřeby ale i prostor a čas na výtvarnou činnost. Dítě s hudebním nadáním se většinou projeví už v útlém věku. Dobře rozlišuje odstíny mezi tóny, dokáže zahrát nebo zazpívat melodii, má cit pro rytmus. Je vhodné nechat dítě hrát na hudební nástroj pod odborným vedením hudebního pedagoga. Dítě literárně nadané má velkou představivost, má bohatou slovní zásobu, lehce se učí českému jazyku, rádo čte, pamatuje si zajímavé slovní obraty a rádo vypravuje o svých zážitcích. Takovému dítěti je nezbytné umožnit navštěvovat knihovnu, divadlo a nechat ho literárně tvořit kupř. příspěvky do školních časopisů. Velkou představivost, dobrý hlasový fond, pohybové nadání a schopnost překonávat trému – to jsou znaky dítěte s dramatickým nadáním. Je důležité takovýto živelný talent podchytit odborným vedením.

Třetím typem nadání je nadání rukodělné. Zpočátku se projevuje jako všestranná zručnost při pracích všeho druhu, později se může projevit specifická zručnost zaměřená na konkrétní uměleckou činnost. Výborné je opět odborné vedení v různých kroužcích.

Při běžném školním vyučování je třeba dát nadaným dětem prostor k jejich rozvoji. V rámci individuálního přístupu je možné zejména s dětmi všestranně a duševně nadanými pracovat nad rámeč vymezený osnovami.

Ve všech případech je na pedagogických pracovnících, aby včas rozeznali talentované děti a ve spolupráci s rodiči doporučili další rozvoj jejich nadání.

9. Spolupráce s ostatními subjekty

Výchovné poradenství představuje propracovanou strukturu poradenských služeb pro děti a mládež. Současný systém výchovného poradenství je výsledkem dlouhodobého vývoje a je nyní tvořen mnoha subjekty, které mohou výchovnému poradci ve škole poskytnout účinnou pomoc.

a) Výchovní poradci představují první možnost poskytnutí erudované pomoci ostatním učitelům, žákům i jejich rodičům. Řeší především problémy vyplývající z průběhu výchovně vzdělávacího procesu, tj. problémy prospěchové, kázeňské, spojené s poruchami učení, Zprostředkovávají další odbornou pomoc jako vyšetření v poradně, konzultaci s psychologem, poradu u sociálního pracovníka případně právníka.

b) Na některých školách již působí školní psychologové a speciální pedagogové. Je běžné, že specializované školy pro handicapované děti mají své speciální pedagogy zaměřené na daný druh postižení. Na běžných ZŠ o působení školního psychologa a speciálního pedagoga rozhoduje nejen potřeba školy – velké množství integrovaných postižených dětí nebo množství problémových dětí, ale bohužel i finanční možnosti školy.

c) Pedagogicko psychologické poradny jsou nejznámějším typem školského poradenského zařízení. Nacházejí se v každém okrese nebo městské části větších měst. Tradičně řeší především výchovné a vzdělávací problémy u žáků. V poradně pracují poradenští psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci a logopedi. O vyšetření žáka mohou požádat rodiče žáka, škola se souhlasem rodičů. Pedagogicko-psychologické poradny se zaměřují na vyšetření školní zralosti, vyšetření při podezření na somatické, mentální nebo jiné postižení, provádějí diagnostiku a reedukaci poruch učení. Pomáhají žákům při řešení problémů s volbou povolání zjištěním předpokladů k určitému typu studia nebo profese.

d) Speciálně pedagogická centra jsou specificky zaměřená na zdravotně postiženou klientelu. Zpravidla jsou zřizována při speciálních školách a slouží smyslově, tělesně a mentálně postiženým dětem a mládeži i dětem s kombinovanými vadami a vadami řeči, včetně dětí integrovaných v běžných ZŠ. V speciálně

pedagogických centrech pracují psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci. Podle zaměření centra doplňují další odborníci jako logoped, etoped, psychoterapeut, pediatr, psychiatr, neurolog a další odborní lékaři.

e) Střediska výchovné péče pro děti a mládež jsou nově vzniklým typem poradenského zařízení. Jejich činnost je zaměřena na poskytování všestranné ambulantní i internátní výchovné péče pro děti a mládež ohroženou sociálně patologickými jevy. Zabývají se výchovnými problémy v jejich závažné formě, kdy už nestačí péče pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogického centra. Usilují o podchycení dětí v počátečních stádiích poruch chování, věnují se dětem závislým na drogách, alkoholu a hracích automatech. Důležitá je jejich preventivní činnost. Nespornou výhodou středisek výchovné péče je i možnost ubytování klientů, což umožňuje intenzivní působení na klienta i přerušování patogenních kontaktů v sociálním prostředí klienta. Ve střediscích výchovné péče působí speciální pedagogové, kliničtí psychologové a psychoterapeuti.

f) Výchovný poradce musí též spolupracovat s ostatními subjekty na vlastní škole. Bez spolupráce s ostatními pedagogy, zejména třídními učiteli, by nemohl plnit řadu svých úkolů. Výraznou pomocí pro výchovného poradce mohou znamenat učitelé, kteří absolvovali kupř. logopedický kurz, nebo kurz pro pomoc dětem se specifickými poruchami učení. Dále výchovný poradce úzce spolupracuje s metodikem prevence sociálně patologických jevů, který je speciálně vyškolen v oblasti primární prevence drogových a jiných závislostí. Spolupodílejí se na tvorbě, realizaci i vyhodnocení školního minimálního preventivního programu. Velmi důležitá je spolupráce výchovného poradce a ředitele školy. Záběr činnosti výchovného poradce je tak široký, že účinná pomoc ředitele školy je nezbytná. Právě na řediteli závisí, jaký prostor dostane výchovný poradce k uskutečňování svých plánů, zda mu bude umožněno zúčastňovat se plánovaných akcí pedagogicko-psychologické poradny a pod. Významná je i morální a materiální pomoc, kterou může ředitel školy výchovnému poradci poskytnout.

Řadu problémů nelze vyřešit pouze v rámci školy, ale je nezbytné se obrátit na odborníky a specializovaná zařízení. Výchovný poradce musí mít přehled i o ostatních institucích mimo resort školství, aby mohl svým klientům doporučit vždy nejlepší péči.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se pokusila shrnout vše podstatné, co souvisí s tématem výchovného poradenství. Dotkla jsem se historického aspektu, psala jsem o vzdělání výchovných poradců, požadavcích na jejich osobnost, o poradenském procesu jako takovém, o náplni práce výchovných poradců.

S pojmem výchovný poradce se setkáváme především v souvislosti s výchovně vzdělávací činností na základních a středních školách. Vzhledem k tomu, jakým způsobem se posunula česká společnost po roce 1989, je nutno konstatovat, že činnost výchovných poradců doznala významných změn. Náplň jejich práce se již v současnosti neomezuje pouze na řešení záškoláctví a několika případů kouření na školních záchodcích ročně. V dnešní době se jedná o celé spektrum problémů, které jsme byli dříve zvyklí sledovat pouze v amerických filmech, od nevhodného chování k pedagogům, přes drobné krádeže a vandalství až po drogové delikty a násilí.

Výchovné poradenství se stává vysoce odbornou činností, které je třeba věnovat značné úsilí a mnoho času i nad rámec běžných pedagogických povinností. Problematika, již je výchovný poradce každodenně nucen řešit, se neustále mění a rozšiřuje. Výchovné problémy, které byly dříve vlastní adolescentům na prahu dospělosti, se dnes přesunují na hranici 15. roku věku dítěte a v mnoha případech i silně pod ni.

Zejména v poslední době značnou část svého úsilí výchovný poradce věnuje nežádoucím jevům vyskytujícím se mezi dospívající mládeží ve stále větší míře. Jedná se nejrůznější druhy závislostí, od tabáku, alkoholu a drog až po fenomén dneška a zítřka – tzv. virtuální drogy, odtržení se od reálného světa a ztrátu sociálně komunikačních schopností.

S touto problematikou souvisí další aktivita výchovného poradce a tou je preventivní činnost uskutečňovaná jak v prostředí samotné školy, tak i prostřednictvím nejrůznějších akcí a programů organizovaných externími institucemi.

Studijní poradenství využívají žáci s diagnostikovanými specifickými vývojovými poruchami učení, mohou to však být i žáci mimořádně nadaní, ale také žáci bez těchto problémů, kteří pouze potřebují pomocnou ruku při zvládnání změny stylu výuky a vlastní přípravy při přechodu ze základní školy na školu střední nebo po přerušení studia např. z důvodu dlouhodobé nemoci apod.

Aktivitu v oblasti kariérového poradenství směřují výchovní poradci zpravidla do vyšších ročníků střední školy, kdy se žáci rozhodují o své další studijní nebo pracovní orientaci.

Řada žáků se též obrací na své výchovné poradce s problémy v osobní rovině, jako jsou partnerské vztahy či vztahy v rodině, záležitosti sexuality, nechtěná těhotenství atd..

Z těchto uvedených aspektů vyplývá, že výchovným poradcem by měl být člověk psychicky silný, asertivní, vnímavý a empatický. Měl by mít vysoký morální kredit nejen u žáků, ale rovněž mezi svými kolegy by měl platit za uznávaného profesionála.

Základem pro práci výchovného poradce je jeho vysokoškolské vzdělání a následná specializační studia, kurzy, školení a semináře. Svě poznatky čerpá výchovný poradce rovněž z praxe jak své vlastní, tak i ostatních kolegů – pedagogů, velmi důležitým prvkem je vytříbený hodnotový systém zejména v sociální rovině a dostatek životních zkušeností.

V úvodu práce jsem zmínila fakt, či spíše domněnku, že díky naší školní výchovné poradkyni se cítím uvedena do problému a mám o výchovném poradenství určité znalosti. Při psaní této bakalářské práce a hledání pramenů jsem však zjistila, že moje vědomosti byly na elementární úrovni. Jsem ráda, že jsem si zvolila toto téma, rozhodně mě to neodradilo od záměru v budoucnu se výchovnému poradenství věnovat, a je dobře, že před sebou vidím jasnou, i když dlouhou cestu, kudy se ubírat.

Seznam literatury

- 1) BARTOŠEK, M. *Pedagogicko-psychologické poradenství*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 1998. ISBN 80-86568-04-0..
- 2) BUREŠOVÁ, J. *Pedagogická diagnostika*. Brno: MZK-PK, 1988.13s.
- 3) DRTILOVÁ, J. a kol. *Odlišné děti*. Praha: Vyšehrad, 1994.
- 4) FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. 383 s. ISBN 80-7178-063-4.
- 5) HADJ MOUSSOVÁ, Z. *Úvod do speciálního poradenství*. Liberec: Technická univerzita, 2002. 77s. ISBN 80-7083-659-8.
- 6) HARTL, P. HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- 7) HLADKÁ, J. *Povinnosti výchovných poradců na SŠ a SOU*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 1999. s-. ISBN 80-902189-7-0.
- 8) KLÍMOVÁ, M. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. Praha: SPN, 1987.
- 9) KLÍMOVÁ, M. *Kapitoly z výchovného poradenství*. Praha: Univerzita Karlova, 1984.
- 10) KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997. 128s. ISBN 80-7178-123-1.
- 11) MICHALOVÁ, Z. *Specifické poruchy učení*. Havlíčkův Brod: Nakladatelství TOBIÁŠ, 2001. 99s. ISBN 80-7311-000-8.
- 12) MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 104 s. ISBN 80-210-2511-5.
- 13) LAZAROVÁ, B.. *Netradiční role učitele. O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. Vyd. 2. Brno : Paido, 2008. 69 s.. ISBN 978-80-7315-169-0.
- 14) OSLADILOVÁ, D. A kol. *Základy psychologie pro učitelské studium na FF*. 2. vyd. Olomouc : Rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. 228 s.
- 15) SKALÍK, I. *Jsou ohroženy naše děti?* Praha: PREV-CENTRUM, 1998.

- 16) STRAKOVÁ, J. *Projekt Škola podporující zdraví*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2000. s-. ISBN 80-86307-06-9.
- 17) ŠTOČEK, M. *Rukověť třídního učitele střední školy*. Praha: ATRE, 2002. 109 s.
- 18) VONDRÁKOVÁ, E. *Nadané děti*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2000. ISBN 80-86307-06-9.
- 19) TRAIN, A. *Specifické poruchy chování a pozornosti*. Praha: Portál, 1997. 164 s. ISBN 80-7178-131-2.
- 20) ŽÁČKOVÁ, H. *Metody práce s dětmi s LMD – především pro rodiče a vychovatele*. Praha: D+H, 1997. 19 s.

Elektronické odkazy

Asociace výchovných poradců	http://www.asociacevp.cz
Doktorka.cz	http://nemoci.doktorka.cz/lmd
E-kariéra	http://ekariera.nuov.cz
Filosofická fakulta Masarykovy univerzity	http://www.phil.muni.cz
Filosofická fakulta Univerzity Karlovy	http://www.ff.cuni.cz
Institut pedagogicko-psychologického poradenství	http://www.ippp.cz
Integrovaná střední škola Nová Paka	http://podlipny.wz.cz
Kartotéka typových pozic	http://ktp.istp.cz
Pedagogicko-psychologická poradna, Zachova 1, Brno.	http://www.poradenskecentrum.cz
Sbírka zákonů České republiky	http://www.mvcr.cz/sbirka
Slovník cizích slov	http://slovník-cizich-slov.abz.cz
Školský vzdělávací a informační portál	http://www.edu.cz
Vláda České republiky	http://www.vlada.cz/cs/eu/oeu/lisabon.html
Vzdělání.cz – katalog škol	http://www.skoly.vzdelani.cz

Seznam příloh:

Příloha 1 : Úplné znění Přílohy č. 3 část I. k vyhlášce č. 72/2005 Sb.

Příloha 2 : Úplné znění Přílohy č. 3 část II. k vyhlášce č. 72/2005 Sb.

Příloha 3 : Úplné znění Přílohy č. 3 část III. k vyhlášce č. 72/2005 Sb.

Příloha 4 : Úplné znění Přílohy č. 3 část IV. k vyhlášce č. 72/2005 Sb.

Příloha 5: Vzdělávání výchovných poradců

Příloha 6 : Souhrn právních norem a dalších dokumentů

Příloha 1 : Úplné znění Přílohy č. 3 část I. k vyhlášce č. 72/2005 Sb.

Standardní činnosti výchovného poradce

Poradenské činnosti:

- 1) Kariérové poradenství a poradenská pomoc při rozhodování o další vzdělávací a profesní cestě žáků, tj. zejména:
 - a) koordinace mezi hlavními oblastmi kariérového poradenství - kariérovým vzděláváním a diagnosticko-poradenskými činnostmi zaměřenými k volbě vzdělávací cesty žáka
 - b) základní skupinová šetření k volbě povolání, administraci, zpracování a interpretaci zájmových dotazníků v rámci vlastní odborné kompetence a analýzy preferencí v oblasti volby povolání žáků
 - c) individuální šetření k volbě povolání a individuální poradenství v této oblasti (ve spolupráci s třídním učitelem)
 - d) poradenství zákonným zástupcům s ohledem na očekávání a předpoklady žáků (ve spolupráci s třídním učitelem)
 - e) spolupráce se školskými poradenskými zařízeními (poradna, centrum) a středisky výchovné péče při zajišťování poradenských služeb přesahujících kompetence školy
 - f) zajišťování skupinových návštěv žáků školy v informačních poradenských střediscích úřadů práce a poskytování informací žákům a zákonným zástupcům o možnosti individuálního využití informačních služeb těchto středisek
- 2) Vyhledávání a orientační šetření žáků, jejichž vývoj a vzdělávání vyžadují zvláštní pozornost a příprava návrhů na další péči o tyto žáky
- 3) Zajišťování nebo zprostředkování diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb (vstupní a průběžné) a intervenčních činností pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
- 4) Příprava podmínek pro integraci žáků se zdravotním postižením ve škole, koordinace poskytování poradenských služeb těmto žákům školou a školskými poradenskými zařízeními a koordinace vzdělávacích opatření u těchto žáků
- 5) Poskytování služeb kariérového poradenství žákům/cizincům se zřetelem k jejich speciálním vzdělávacím potřebám

Metodické a informační činnosti:

- 1) Zprostředkování nových metod pedagogické diagnostiky a intervence
- 2) Metodická pomoc pedagogickým pracovníkům školy v otázkách kariérového rozhodování žáků, integrace, individuálních vzdělávacích plánů, práce s nadanými žáky apod.
- 3) Předávání odborných informací z oblasti kariérového poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pedagogickým pracovníkům školy
- 4) Poskytování informací o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízeních v regionu, o jejich zaměření, kompetencích a o možnostech využívání jejich služeb žákům a jejich zákonným zástupcům
- 5) Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči dalších poradenských zařízení a jejich zajištění v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- 6) Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti výchovného poradce, navržená a realizovaná opatření.

Příloha 2 : Úplné znění Přílohy č. 3 část II. k vyhlášce č. 72/2005 Sb.

Standardní činnosti školního metodika prevence

Metodické a koordinační činnosti:

- 1) Koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy.
- 2) Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů.
- 3) Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.).
- 4) Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- 5) Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasizmu, xenofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti.
- 6) Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími zařízeními a institucemi), které působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- 7) Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů.
- 8) Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence sociálně patologických jevů v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- 9) Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.

Informační činnosti:

- 1) Zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.
- 2) Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností.
- 3) Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, poradny, zdravotnická zařízení, Policie ČR, orgány sociální péče, nestátní organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další zařízení, instituce i jednotliví odborníci).

Poradenské činnosti:

- 1) Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).
- 2) Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj sociálně patologických jevů ve škole.
- 3) Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.

Příloha 3 : Úplné znění Přílohy č. 3 část III. k vyhlášce č. 72/2005 Sb.

Standardní činnosti školního psychologa

Diagnostika, depistáž:

- 1) Spolupráce při zápisu do 1. ročníku základního vzdělávání.
- 2) Depistáž specifických poruch učení v základních a středních školách.
- 3) Diagnostika při výukových a výchovných problémech žáků.
- 4) Depistáž a diagnostika nadaných dětí.
- 5) Zjišťování sociálního klimatu ve třídě.
- 6) Screening, ankety, dotazníky ve škole.

Konzultační, poradenské a intervenční práce:

- 1) Péče o integrované žáky (pomoc při sestavování individuálního vzdělávacího plánu, vedení).
- 2) Individuální případová práce se žáky v osobních problémech (konzultace, vedení).
- 3) Krizová intervence a zpracování krize pro žáky, pedagogické pracovníky a zákonné zástupce.
- 4) Prevence školního neúspěchu žáků (náprava, vedení, apod.).
- 5) Kariérové poradenství u žáků.
- 6) Techniky a hygiena učení (pro žáky).
- 7) Skupinová a komunitní práce s žáky.
- 8) Koordinace preventivní práce ve třídě, programů pro třídy apod.
- 9) Podpora spolupráce třídy a třídního učitele.
- 10) Individuální konzultace pro pedagogické pracovníky v oblasti výchovy a vzdělávání.
- 11) Konzultace se zákonnými zástupci při výukových a výchovných problémech dětí.
- 12) Pomoc při řešení multikulturní problematiky ve školním prostředí.

Metodická práce a vzdělávací činnost:

- 1) Participace na přípravě programu zápisu do 1. ročníku základního vzdělávání.
- 2) Metodická pomoc třídním učitelům.

- 3) Pracovní semináře pro pedagogické pracovníky (konzultace a metodické vedení).
- 4) Účast na pracovních poradách školy.
- 5) Koordinace poradenských služeb poskytovaných ve škole (výchovný poradce, školní metodik prevence, třídní učitelé).
- 6) Koordinace poradenských služeb mimo školu a spolupráce se školskými poradenskými zařízeními, zdravotnickými a dalšími zařízeními.
- 7) Metodické intervence z psychodidaktiky pro učitele, včetně podpory při tvorbě školního vzdělávacího programu.
- 8) Besedy a osvěta (zákonným zástupcům).
- 9) Prezentační a informační činnost.
- 10) Participace na přípravě přijímacího řízení ke vzdělávání ve střední škole.

Příloha 4 : Úplné znění Přílohy č. 3 část IV. k vyhlášce č. 72/2005 Sb.

Standardní činnosti speciálního pedagoga

Depistážní činnosti

Vyhledávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich zařazení do speciálně pedagogické péče.

Diagnostické a intervenční činnosti (péče o žáka/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami)

- 1) Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb žáka (shromáždění údajů o žákovi, včetně anamnézy osobní a rodinné), analýza získaných údajů a jejich vyhodnocení.
- 2) Vytyčení hlavních problémů žáka, stanovení individuálního plánu podpory v rámci školy a mimo ni (druh, rozsah, frekvenci, trvání intervenčních činností).
- 3) Realizace intervenčních činností, tj.:
 - a) provádění, event. zajištění krátkodobé i dlouhodobé individuální práce se žákem (speciálně pedagogické vzdělávací činnosti, činnosti reedukační, kompenzační, stimulační),
 - b) provádění, event. zajištění speciálně pedagogické vzdělávací činnosti, činností reedukačních, kompenzačních, stimulačních se skupinou žáků,
 - c) participace na vytvoření individuálního vzdělávacího plánu (v kooperaci s třídním učitelem, učitelem odborného předmětu, s vedením školy, se zákonnými zástupci žáka, se žákem a s ostatními partnery podpůrného týmu uvnitř i vně školy),
 - d) průběžné vyhodnocování účinnosti navržených opatření, dle potřeby navržení a realizace úprav,
 - e) úpravy školního prostředí, zajištění speciálních pomůcek a didaktických materiálů,
 - f) zabezpečení průběžné komunikace a kontaktů s rodinou žáka (se zákonným zástupcem),

- g) speciálně pedagogické poradenské intervence a služby pro žáky, zákonné zástupce a pedagogické pracovníky školy,
- h) participace na kariérovém poradenství - volba vzdělávací cesty žáka - individuální provázení žáka,
- i) konzultace s pracovníky dalších poradenských zařízení.

Metodické a koordinační činnosti:

- 1) Příprava a průběžná úprava podmínek pro integraci žáků se zdravotním postižením ve škole - koordinace speciálně pedagogických poradenských služeb na škole.
- 2) Kooperace se školskými poradenskými zařízeními a s dalšími institucemi a odbornými pracovníky ve prospěch žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.
- 3) Participace na vytváření školních vzdělávacích programů a individuálních vzdělávacích plánů s cílem rozšíření služeb a zkvalitnění péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
- 4) Metodické činnosti pro pedagogické pracovníky školy - specifika výuky a možnosti žáků dle druhu a stupně zdravotního postižení, návrhy metod a forem práce se žáky - jejich zavádění do výuky, instruktáže využívání speciálních pomůcek a didaktických materiálů.
- 5) Koordinace a metodické vedení asistentů pedagoga ve škole.

Příloha 5: Vzdělávání výchovných poradců

Pedagogická fakulta UP v Olomouci

Délka studia: 2 roky, přibližně 1krát za 2 týdny (pátek)

Požadavky k přijetí: přihláška ke studiu, ověřená kopie dokladu o dosaženém vzdělání, strukturovaný životopis

Cena studia: 7 740,- (1. Ročník), 8 960,- (2. Ročník)

Kontakt:

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Centrum celoživotního vzdělávání

Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc

(přízemí vpravo dveře č. 133 až 130)

www.scv.upol.cz

Filozofická fakulta MU v Brně

Délka studia: 4 semestry, pátek (frekvence asi 1x za 14 dnů, vše bude přesně uvedeno v rozvrhu) v rozsahu 8 vyučovacích hodin

Požadavky k přijetí: přihláška ke studiu, kopie vysokoškolského diplomu, případně doklad o pedagogické kvalifikaci nebo doklad o studiu na vysoké škole výše uvedených oborů, stručný profesní životopis

Cena studia: 5.600 Kč za jeden semestr, 22.400 Kč za celé studium

Kontakt:

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

A. Nováka 1

602 00 Brno

www.phil.muni.cz/studium/czv

Pedagogická fakulta MU v Brně

Délka studia: 4 semestry

Požadavky k přijetí: e-přihláška, ověřená kopie VŠ diplomu, doklad o ped. způsobilosti a praxi

Cena studia: 6000 Kč za 1 semestr

Kontakt:

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

Poříčí 7

603 000 Brno

Jarmila Basovníková | 549 49 3220 | basovnikova@ped.muni.cz

Ivana Luklová | 549 49 5413 | luklova@ped.muni.cz

www.ped.muni.cz/studium/celozivotni-vzdelavani/pro-zajemce-o-studium/obory-czv/

Pedagogická fakulta OSU v Ostravě

Délka studia: 4 semestry, v pátek od 8.00 do 15.30 hodin - 6krát za semestr

Požadavky k přijetí: ukončené vysokoškolské vzdělání učitelského směru, popř. vysokoškolské vzdělání nečitelského směru s pedagogickým studiem, 2 – 3 roky učitelské praxe

Cena studia: 16.000 Kč za celé studium

Kontakt:

Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě

Mlýnská 5

701 03 Ostrava

<http://pdf.osu.cz/cdv/>

Filozofická fakulta UK v Praze

Délka studia: 4 semestry, 200 hodin přímé i nepřímé výuky, 50 hodin praxe, vždy v pátek a v sobotu, 1x měsíčně přednášky

Požadavky k přijetí: přihláška, vysokoškolské vzdělání

Cena studia: 13 000 Kč

Kontakt:

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra psychologie

nám. J. Palacha 2

Praha 1

Inka Dvořáková (tel. 221 619 661, fax 221 619 678, e-mail: Inka.dvorakova@ff.cuni.cz)

Garant: PhDr. Václav Mertin (tel. fax: 221 619 669, e-mail: vaclav.mertin@ff.cuni.cz)

<http://psychologie.ff.cuni.cz/>

Pedagogická fakulta UHK v Hradci Králové

Délka studia: 4 semestry, 320 hodin (250 hodin přímé výuky, 40 hodin přípravy a zpracování závěrečného didaktického projektu, 30 hodin individuální stáže, hospitace a tematicky zaměřená observační praxe v akreditovaných školských poradenských zařízeních)

Požadavky k přijetí: přihláška, doklad o uhrazeném poplatku, ověřená kopie dokladu o dosaženém vzdělání; čestné prohlášení o způsobilosti k právním úkonům a zdravotní způsobilosti

Cena studia: 20 000 Kč

Kontakt:

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové

Hradecká ul. 1227/4

Hradec Králové

Mgr. Lenka Česáková, e-mail: lenka.cesakova@uhk.cz

<http://loxias.uhk.cz/kpp/vp/index.php>

Pedagogická fakulta JČU v Českých Budějovicích

Délka studia: 5 semestrů, 250 hodin, v pátek v nepravidelných intervalech

Požadavky k přijetí: ukončené učitelské magisterské studium nebo odborné vysokoškolské studium s "doplňkovým pedagogickým studiem", nejméně dva roky učitelské praxe

Cena studia: 16 000 Kč

Kontakt:

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Budova Dukelská 9

České Budějovice

Mgr. Alena Kozelková (akozelkova@pf.jcu.cz)

http://www.pf.jcu.cz/structure/other_departments/czv/kurz-specializacni_kurs_vychovneho_poradenstvi.php

Vysoká škola NEWTON College v Brně

Délka studia: 4 semestry, 262 hodin

Požadavky k přijetí: přihláška

Cena studia: 14 000 Kč

Kontakt:

NEWTON College, a.s.

tř. Generála Píky 7, 613 00 Brno

<http://www.newtoncollege.cz/?pageid=59&profil=1#poplatek>

Příloha 6 : Souhrn právních norem a dalších dokumentů

- zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících
- vyhláška č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků
- zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí
- zákon č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě
- zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami
- zákon č. 167/1998 Sb. o návykových látkách
- zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce
- zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon
- zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník
- vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

- nařízení vlády č. 75/2005 Sb. o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, vydaný MŠMT v roce 2007
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků ve školách a školských zařízeních, vydaný MŠMT pod č.j. 29 159/2001-26
- Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, vydaný MŠMT pod č.j. 10 194/2002-14
- Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, vydaný MŠMT 16. října 2007 pod č.j. 20 006/2007-51

Souhlasím s tím, aby moje bakalářská práce byla půjčována ke studijním účelům. Žádám, aby citace byly uváděny způsobem užívaným ve vědeckých pracích a aby se vypůjčovatelé řádně zapsali do přiloženého seznamu.

V Praze dne.....

.....

podpis